

ՈՒՏՈՒՄՆԱԿԱՆ ՆԱԽԱԳԾԱՅԻՆ աշխատանք

Իջևանի Մ. Մարտիրոսյանի անվան թ 5
հ/դ

Դասարան՝ 9 ա

Առարկաներ՝ ֆիզիկա և կենսաբանություն

Ուսուցիչներ՝ Լ. Աղբալյան, Յ. Շահնազարյան

Մենթոր՝ Մ. Դուլմիկյան

ՄԱՐԴՈՒ ՏԵՍՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ ՖԻԶԻԿԱՅԻ ՏԵՍԱՆԿՅՈՒՆԻՑ

Ջիմնաստիկա (հիմնախնդիր)

Տեսողության պահպանումն ու
խանգարումների կանխարգելման
աշխատանքների կազմակերպումը

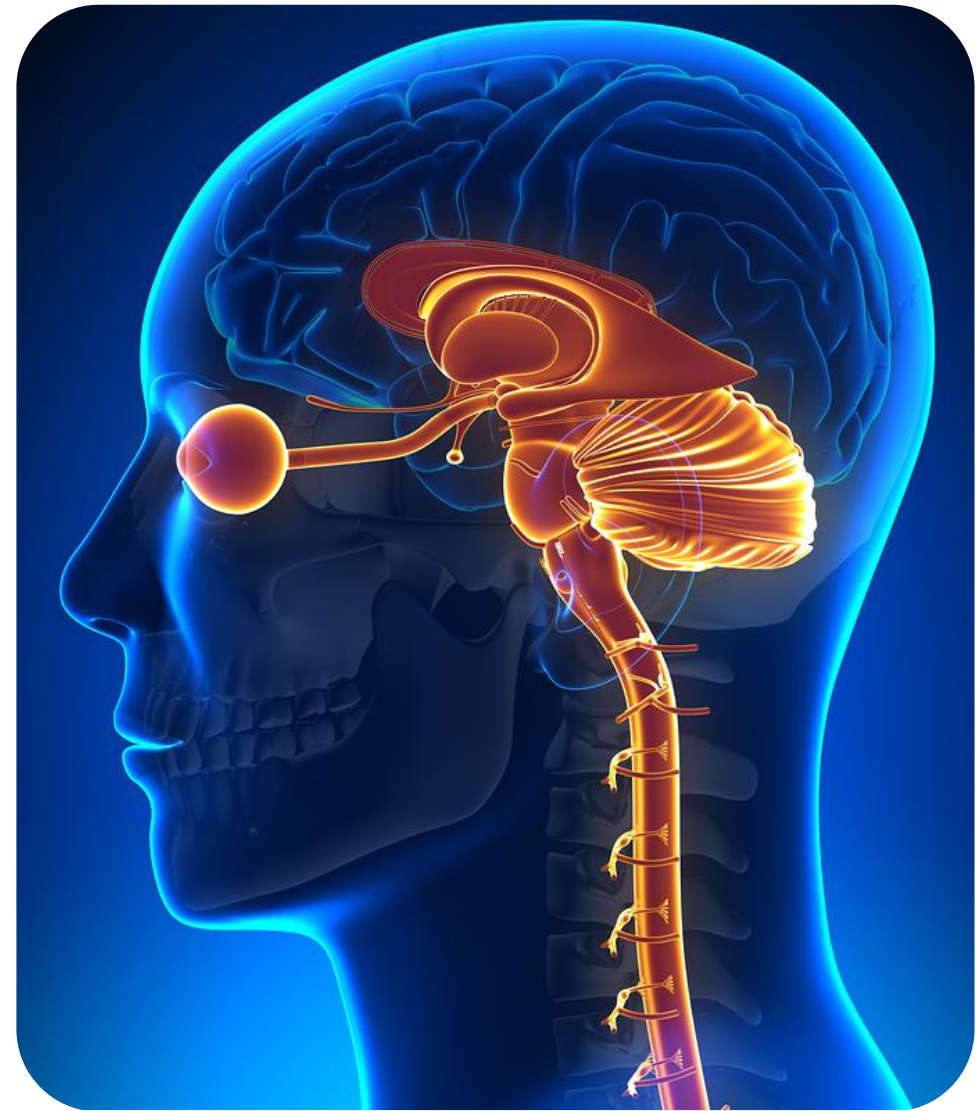
Նպատակները

1. Ընդլայնել պատկերացումները աչքի կառուցվածքի, առավել հաճախ հանդիպող աչքի տեսողության երկու թերությունների մասին, դրանք շտկելու հնարավոր ուղիների մասին, տեսողության վերլուծիչի դերի և նշանակության մասին
2. Ձևավորել պատկերացումներ մարդու տեսողական վերլուծիչի գործունեության սկզբունքների մասին
3. Ձևավորել տեսողության խանգարումների կանխարգելմանը նպաստող սովորություններ
4. Ձևավորել գիտելիքներ և կարողունակություններ օպտիկական սարքերի՝ ակնոցի, հեռադիտակի, պերիոսկոպի մասին

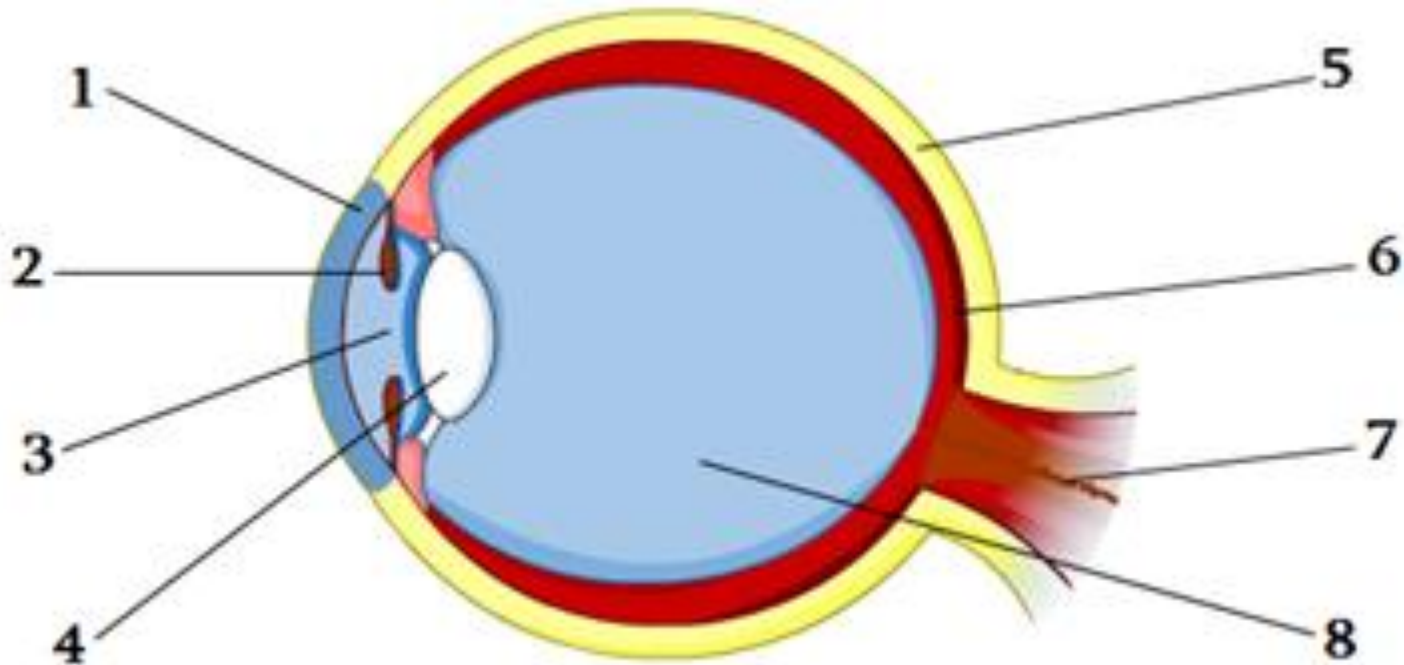
Վերջնարդյունքները

1. Կբացատրեն ֆիզիկայի տեսանկյունից մարդու տեսողությունը, ինչպե՞ս են մարդիկ և դալտոնիկները տեսնում գույները:
2. Կիմանան կարճատեսության և հեռատեսության առաջացման պատճառները և դրանց կանխարգելման եղանակները:
3. Կիմանան, թե ինչպես հետևել աչքի վերլուծիչի հիգիենայի կանոններին:
4. Կկարողանան պահպանել աչքերը հիվանդություններից և կկարողանան օգտվել աչքի վարժանքներից:
5. Կկարողանան տարբերակել ոսպնյակները, կճանաչեն ակնոցը որպես օպտիկական սարք, կիմանան հեռադիտակի և պերիոսկոպի դերի մասին մարդու կյանքում:

Ինչպես գիտենք
տեսողության
առաջնային
գործիքը դա
մարդու **աչքերն**
են, սակայն
պատկերները
ստեղծվում են
մեր **ուղեղում**:

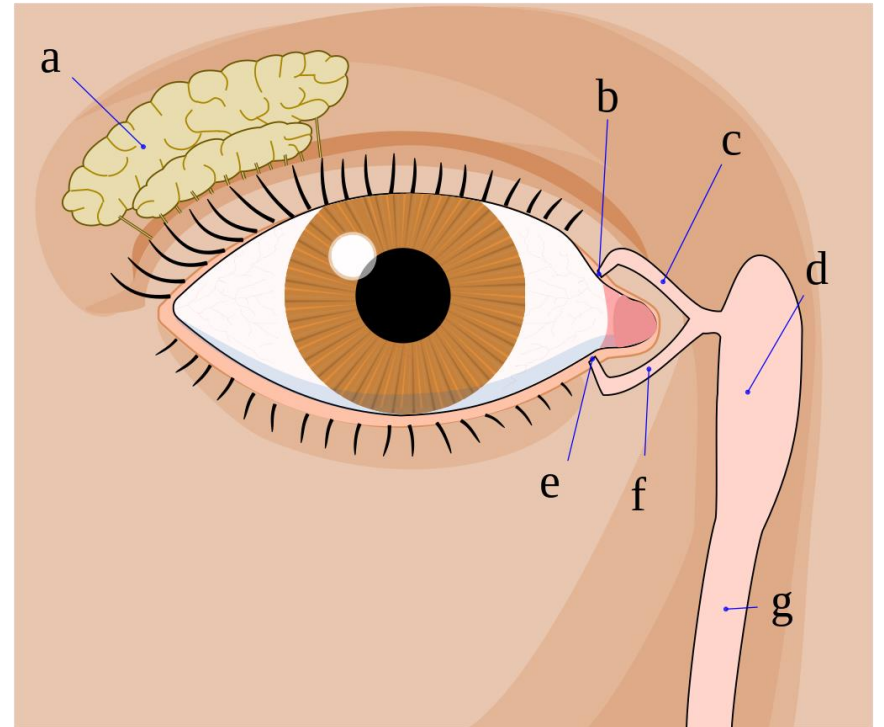
Աչքի կառուցվածքը

1. եղջերաթաղանթ
2. ծիածանաթաղանթ
3. բիբ
4. ակնաբյուրեղ
5. ակնապատյան
6. ցանցաթաղանթ
7. տեսողական նյարդ
8. ապակենման մարմին

ՕԺԱՆԴԱԿ ՀԱՐՄԱՐԱՆՔՆԵՐ

Օժանդակ հարմարանքներից են հոնքերը, կոպերը, թարթիչները, շաղկապենին, արցունքագեղձերը և ակնագունդը շարժող մկանները: Առաջին 3-ը պաշտպանում են աչքը փոշուց, քրտիկից: Շաղկապենին ծածկում է աչքը ներսից և ակնագնդի մի մասը՝ արտաքինից: Արցունքագեղձերը գտնվում են աչքի արտաքին անկյունում, անընդհատ արտազատում են արցունք: Ակնագնդի մկանները նպաստում են հայացքի ուղղության փոփոխությանը:

ԹԱՂԱՆԹՆԵՐ

Ակնագուևդը պատված է 3 թաղանթներով՝
սպիտակուցաթաղանթ, ակնաթաղանթ և ցանցաթաղանթ: Առաջին 2
թաղանթները իրականացնում են պաշտպանական և սևուցող գործառույթ:
Ակնագուևդը դիմացից ծածկում է լուսաթափանցիկ եղջերաթաղանթը և
նրա տակ գտնվող՝ աչքի գույնը պայմանավորող ծիածանաթաղանթը:

- Ծիածանաթաղանթի կենտրոնում կա ոչ մեծ անցք՝բիբը,որը կարող է ռեֆլեքսորեն լայնանալ և նեղանալ:
- Բբի հետևում գտնվում է ակնաբյուրեղը,որը երկուռուցիկ ոսպնյակ է:Ծիածանաթաղանթի հարևանությամբ գտնվում է թարթիչավոր մարմինը, որի մկանները փողում են ակնաբյուրեղի կորությունը:Ոսպնյակի հետևում ակնախոռոչը լցված թափանցիկ դոնդողանման զանգվածով՝ապակենման մարմնով:
- Ցանցաթաղանթի վրա՝ բբի դիմաց, սրվակիկների կուտակման տեղը կոչվում է դեղին բիծ:Ցանցաթաղանթի այն մասը,որտեղից հեռանում է տեսողական նյարդը, չունի ընկալիչներ և կոչվում է կույր բիծ:

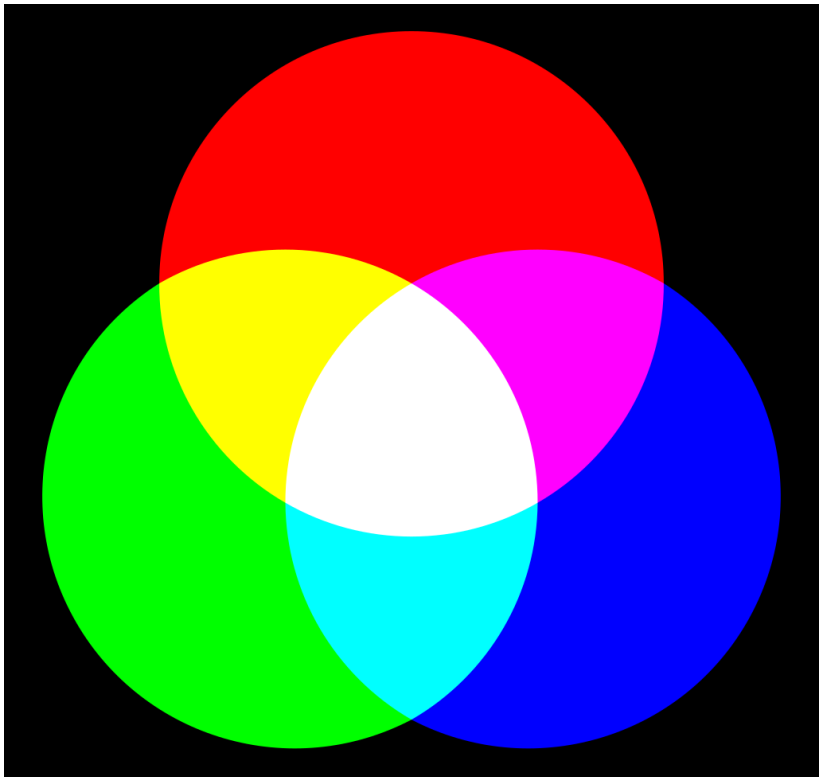
Ինչպե՞ս է ստացվում և աչքով ընկալվում պատկերը

Աչքի մեջ ընկնող լույսը բեկվում է աչքի առջևի մակերևույթի վրա, եղջերաթաղանթում, ակնաբյուրեղում և ապակենման մարմնում, որի շնորհիվ ցանցաթաղանթի վրա առաջանում է դիտվող առարկայի իրական, փոքրացված, շրջված պատկերը:

Ի՞նչ ձևով է ստեղծվում ցանցաթաղանթի վրա հստակ պատկեր

Երբ մենք նայում ենք հեռավոր առարկաներին, ակնաբյուրեղի կորուսյունը համեմատաբար մեծ է, որովհետև դրան շրջապատող ակնամկանները թուլացած են: Հայացքը մոտ գտնվող առարկաների վրա տեղափոխելիս ակնամկանները սեղմում են ակնաբյուրեղը և դրա կորուսյունը, հետևաբար նաև օպտիկական ուժը մեծանում է:

Ինչպե՞ս է մարդը տեսնում գույները

Մեր ուղեղն օգտագործում է գուևային **RGB** մոդելը, որտեղ առաջնային գույներն են երկարալիք կարմիրը (**red**), միջնալիք կանաչն (**green**) ու կարճալիք կապույտը (**blue**), որոնց խառնուրդից էլ առաջանում են մնացած բոլոր գույները:

Դալթոնիզմ

Դալթոնիզմը առաջին անգամ 1794 թ. նկարագրել է անգլիացի գիտնական **Ջոն Դալթոնը**, ով նույնպես տառապել է այդ արատով: Ենթադրվում է, որ աչքի ցանցաթաղանթում կա 3 հիմնական տարր, որից մեկի քայքայումն առաջացնում է դիքրոմիա: Դիքրոմագիայով տառապողներից ոմանք չեն տեսնում կարմիր գույնը, ոմանք՝ կանաչը:

Ակոմոդացիա

Աչքի՝ ինչպես մոտ, այնպես էլ հեռավորության վրա տեսնելուն հարմարվելու ունակությունն անվանում են աչքի ակոմոդացիա:

Ակոմոդացիայի սահմանը սկսվում է, երբ առարկան գտնվում է աչքից **12 սմ** հեռավորության վրա: Լավագույն տեսողության հեռավորությունը նորմալ աչքի համար հավասար է **25 սմ**:

Ի՞նչ առավելություն ունի տեսողությունը Երկու աչքով

1. Մենք տեսնում ենք մեծ տարածություն, այսինքն տեսադաշտը մեծանում է:
2. Տեսողությունը 2 աչքով հնարավորություն է տալիս տարբերել, թե ո՞ր առարկան է գտնվում մեզ մոտ, իսկ ո՞րը՝ մեզնից հեռու:
3. Երկու աչքով տեսողության շնորհիվ մենք առարկան տեսնում ենք ոչ թե հարթ, այլ ծավալային:

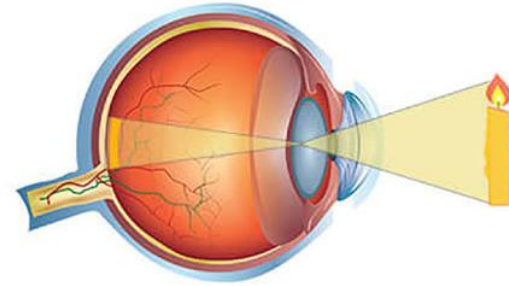
Նորմալ աչք

Ակոմոդացիայի շնորհիվ դիտվող առարկաների պատկերը ստացվում է հենց աչքի ցանցաթաղանթի վրա: Դա լինում է, եթե աչքը նորմալ է: Աչքը կոչվում է **նորմալ**, եթե այն չլարված վիճակում զուգահեռ ճառագայթները հավաքում է ցանցաթաղանթի վրա գտնվող կետում:

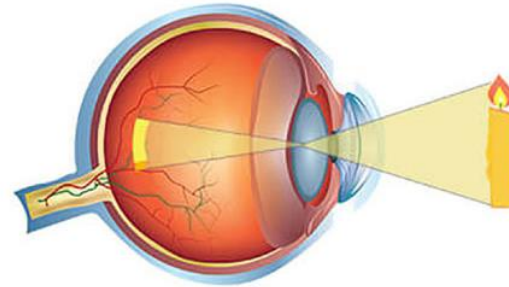

Տեսողական խանգարումներ

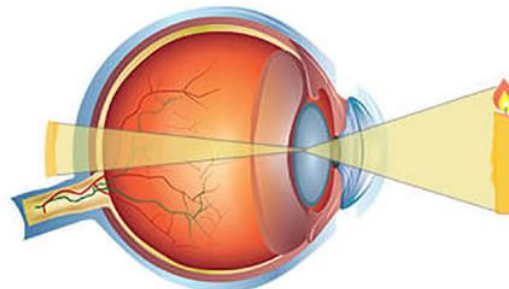
- Տեսողության խանգարումները կարող են տեղի ունենալ տարբեր վնասվածքների, ժառանգական կամ դեգեներատիվ հիվանդությունների հետևանքով:
- Տեսողության խանգարման առավել հայտնի տեսակներն են կարճատեսությունն ու հեռատեսությունը:

Առողջ աչք

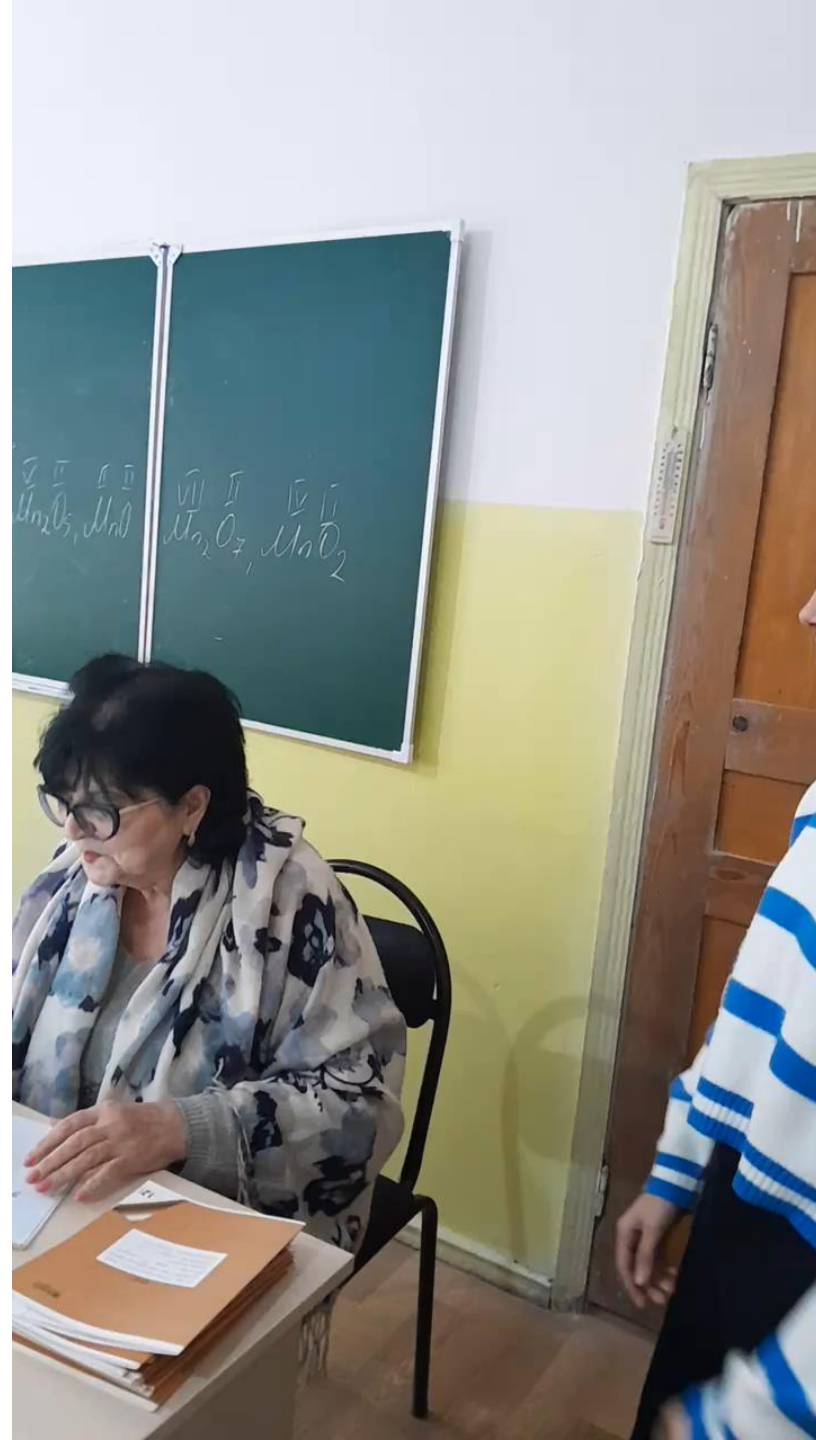

Կարճատես աչք

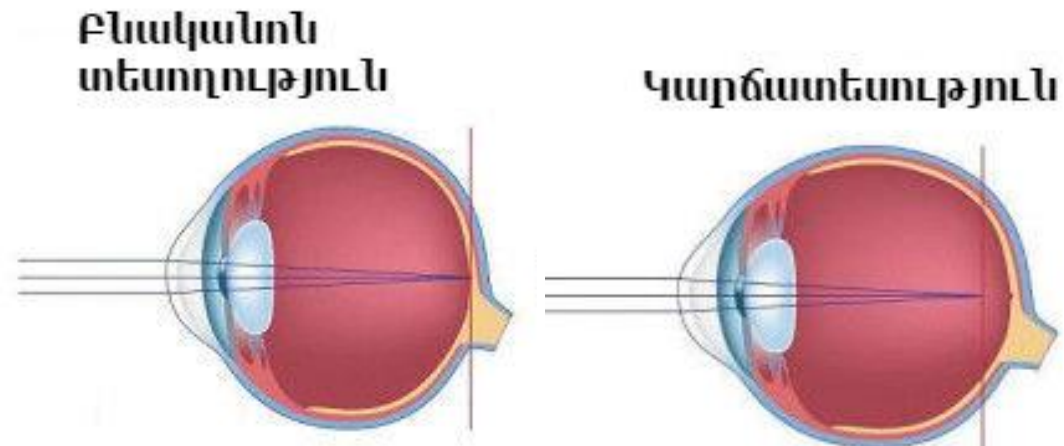
Հեռատես աչք

Կարճատեսություն

Կարճատեսության դեպքում մարդիկ տեսնում են միայն մոտիկ գտնվող առարկաները, քանի որ ճառագայթների հատման կետը ընկնում է ցանցաթաղանթից առաջ: Կարճատեսության ժամանակ ընտրվում է երկգոգավոր ապակիներով ակնոց, որը լույսի ճառագայթները բեկում է այնպես, որ պատկերը ձևավորվում է ցանցաթաղանթի դեղին բծի վրա:

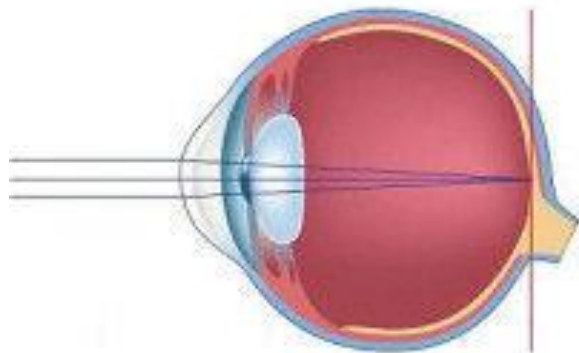

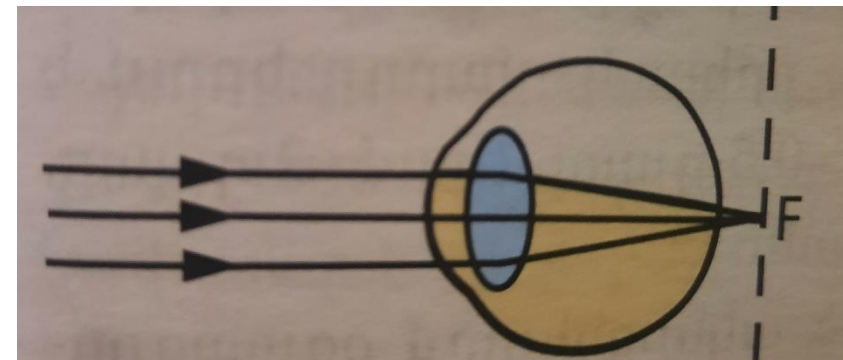
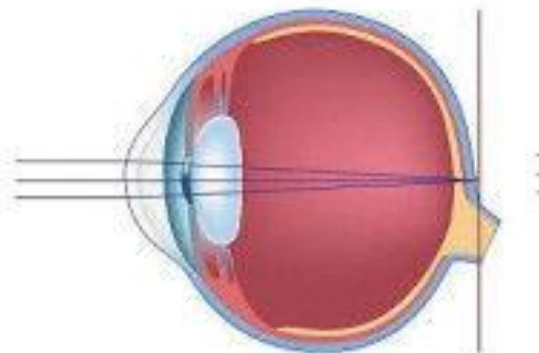
Յեռատեսություն

Յեռատեսության դեպքում մարդիկ տեսնում են միայն հեռու գտնվող առարկաները: Օգտագործում են երկուռուցիկ ապակիներով ակնոց, որի շնորհիվ ճառագայթների հատման կետն ընկնում է ցանցաթաղանթի զգայուն հատվածի վրա:

Բնական տեսողություն

Յեռատեսություն

Օպտիկական ակնոց

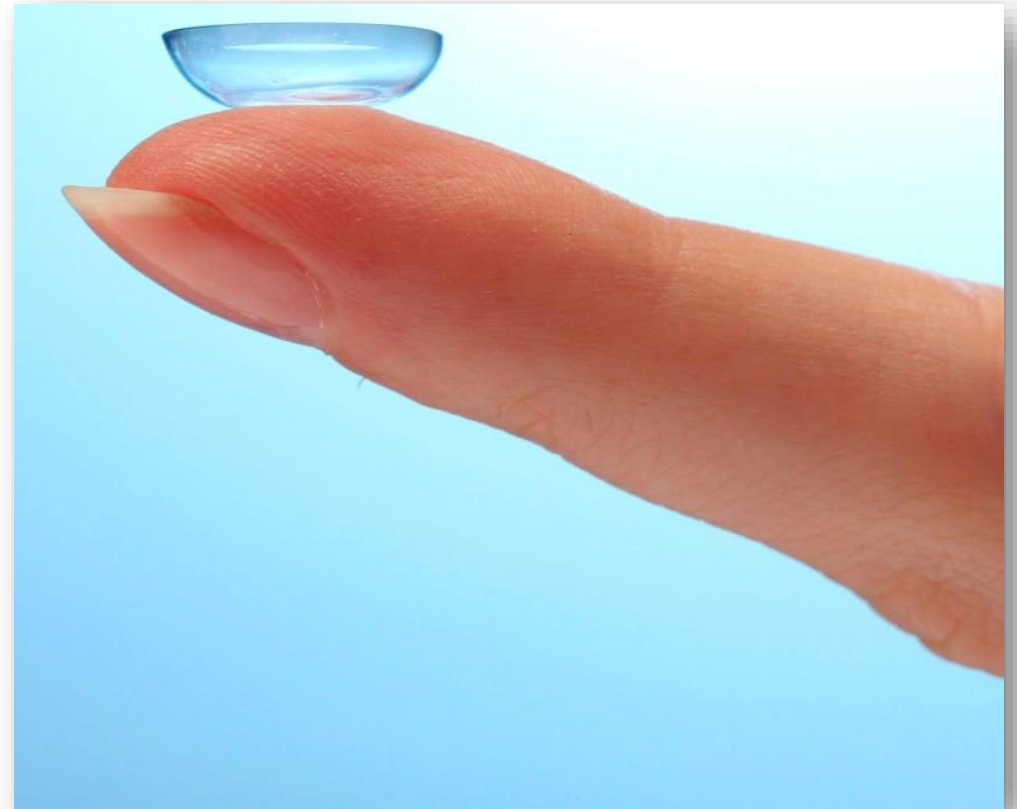

Ակնոցը օպտիկական սարքերից ամենատարածվածն է, որը նախատեսված է տեսողության թերությունները շտկելու համար: Կազմված է ապակուց և շրջանակից, որն էլ ապահովում է ապակու ճիշտ դիրքը աչքի նկատմամբ:

Լինզաներ

Կոնտակտային
ոսպնյակները՝լինզաները,մեր
օրերում մեծ պահանջարկ
ունեն:Դրանք անվտանգ են
տեսողական օրգանի
համար:Կատարում են
օպտիկական և դեկորատիվ
գործառույթներ:

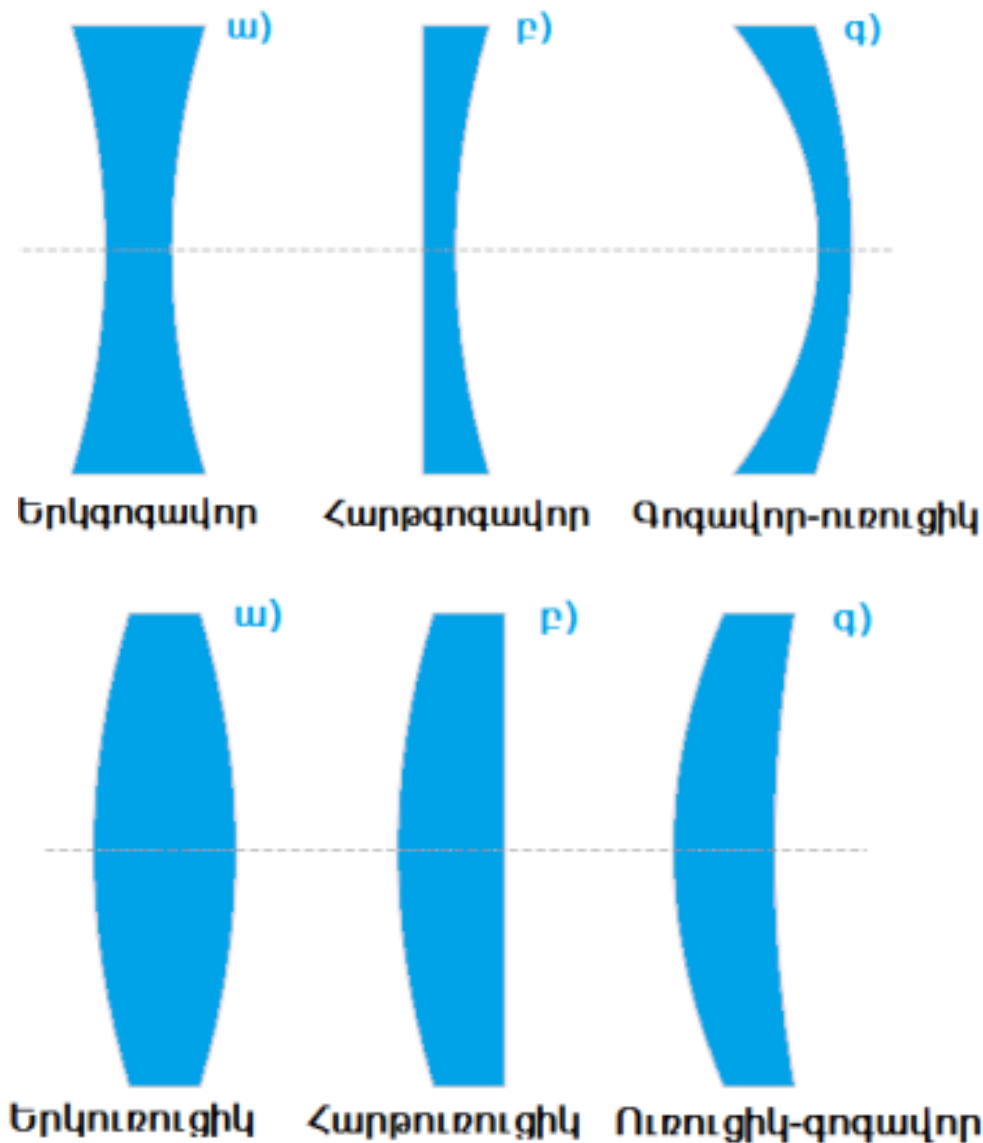

ՈՍՊՆՅԱԿՆԵՐ

Լույսի անդրադարձումը և բեկումը օգտագործում են ճառագայթների ուղղությունը փոխելու կամ լուսափնջերը կառավարելու նպատակով: Սրա վրա է հիմնված այնպիսի սարքերի և սարքավորումների օգտագործումը, ինչպիսիք են լուսարձակը, խոշորացույցը, մանրադիտակը, լուսանկարչական սարքը և այլն: Դրանց մեծ մասի գլխավոր բաղադրիչը ոսպնյակն է:

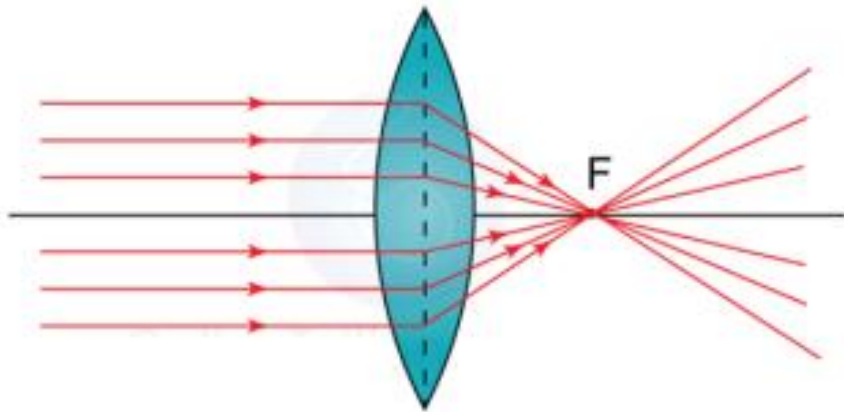
Ոսպնյակ է կոչվում սովորաբար ապակե մարմինը, որը պարփակված է երկու գնդային մակերևույթներով:

Տարբերում են գոգավոր ոսպնյակներ, որոնց միջնամասն ավելի բարակ է եզրերից և ուռուցիկ ոսպնյակներ, որոնց միջին մասն ավելի հաստ է, քան եզրերը:

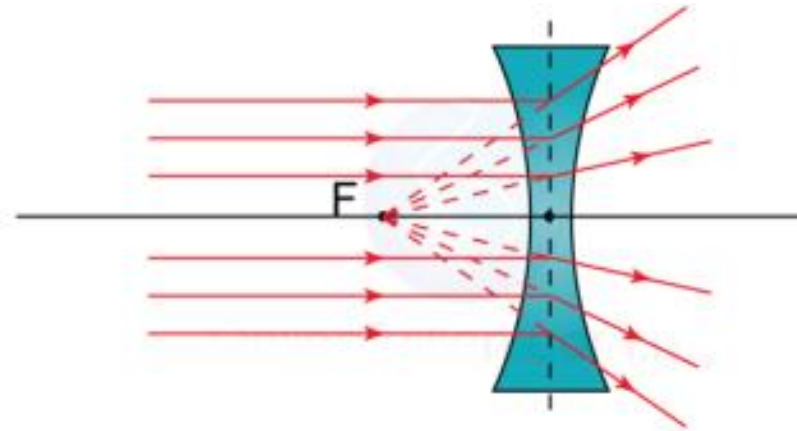

Հավաքող և ցրող ոսպնյակներ

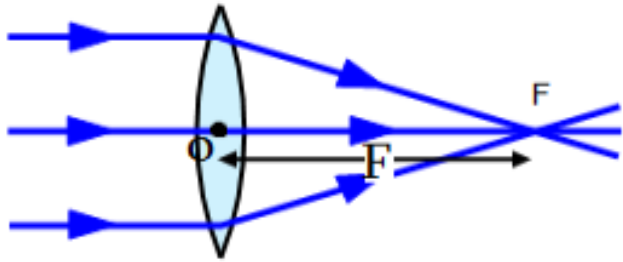
Օդում գտնվող ուռուցիկ ապակե ոսպնյակները լուսային ճառագայթների զուգահեռ փունջը փոխակերպում են զուգամետ փնջի, այդ պատճառով դրանք այլ կերպ անվանում են **հավաքող ոսպնյակներ**:

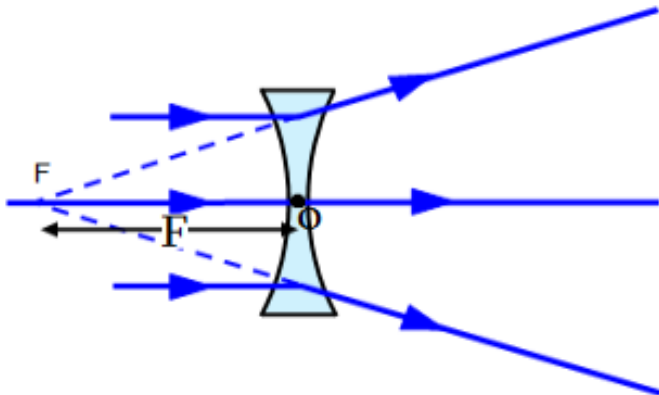
Գոգավոր ապակե ոսպնյակները լույսի տարամիտվող փունջ են ստեղծում, դրա համար դրանք անվանում են **ցրող ոսպնյակներ**:

Ոսպնյակի օպտիկական ուժ

Կիզակետային հեռավորությանը հակադարձ ֆիզիկական մեծությունը կոչվում է **ոսպնյակի օպտիկական ուժ**, որը նշանակում են D տառով: ՄՅ-ում օպտիկական ուժի միավորը մետրն է մինուս մեկ աստիճանով: Այլ կերպ այդ միավորը կոչվում **դիօպտրիա** (դպտր):

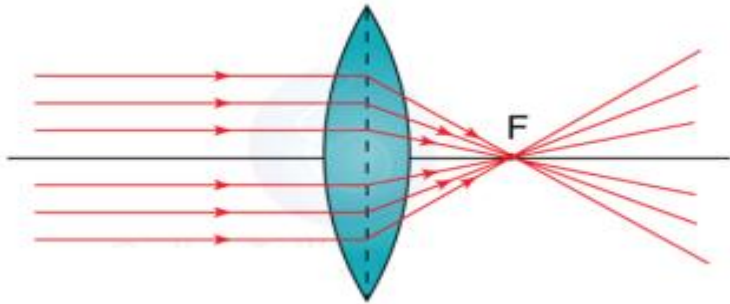

$$D=1/F$$

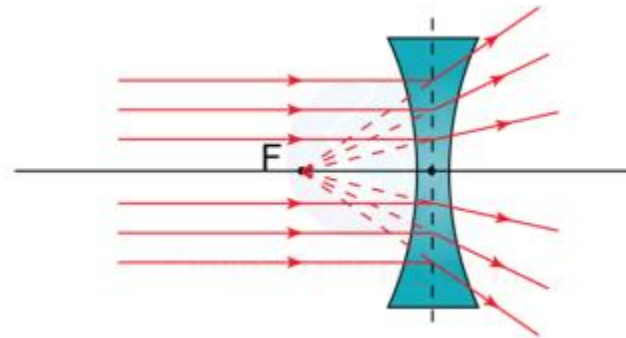

Օպտիկական ուժ

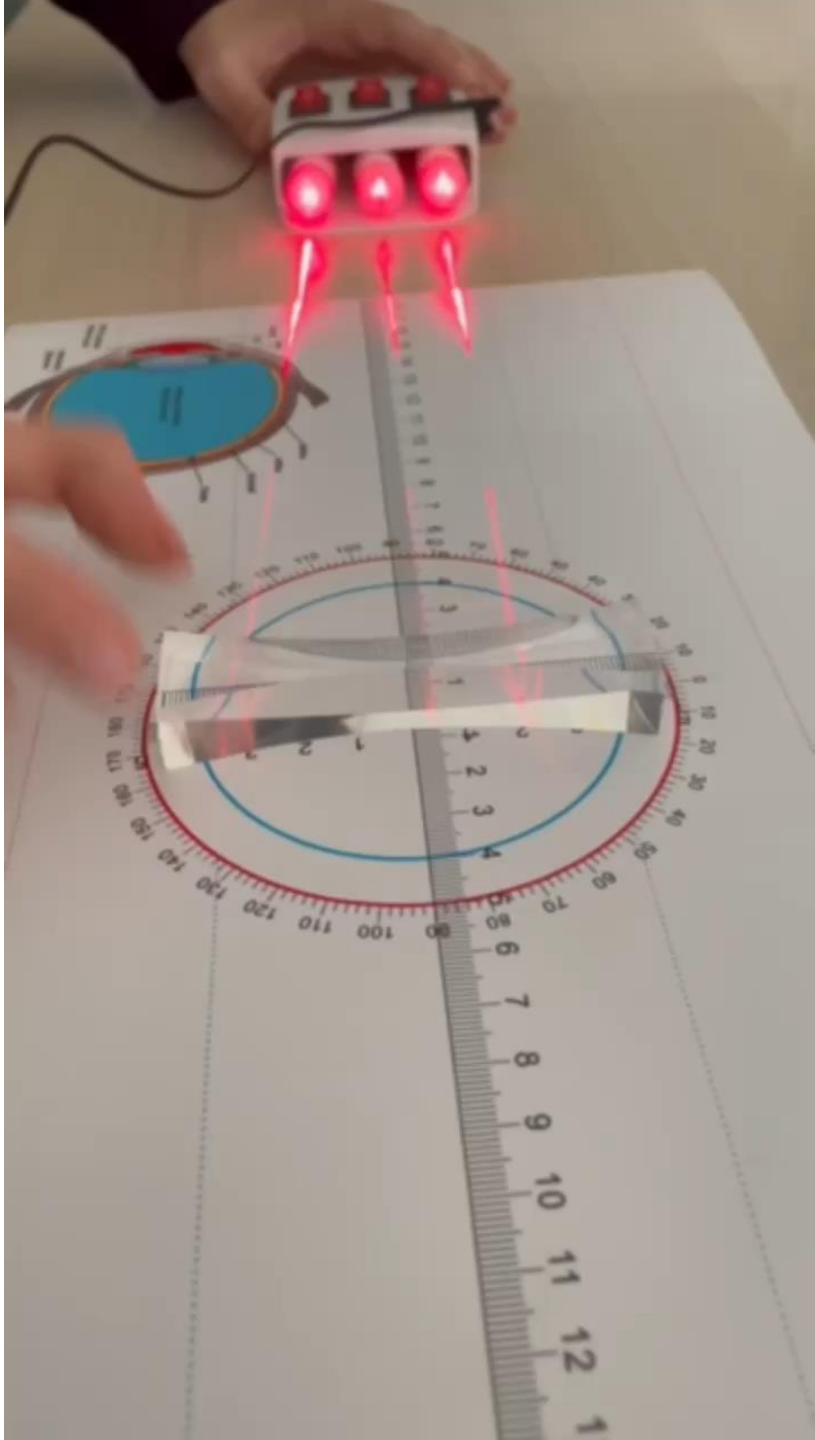
Հավաքող ոսպնյակների կիզակետը իրական է, ուստի դրա կիզակետային հեռավորությունը և օպտիկական ուժը դրական է ($F > 0, D > 0$):

Ցրող ոսպնյակի կիզակետը կեղծ է, ուստի նրա կիզակետային հեռավորությունը և օպտիկական ուժը համարվում են բացասական ($F < 0, D < 0$):

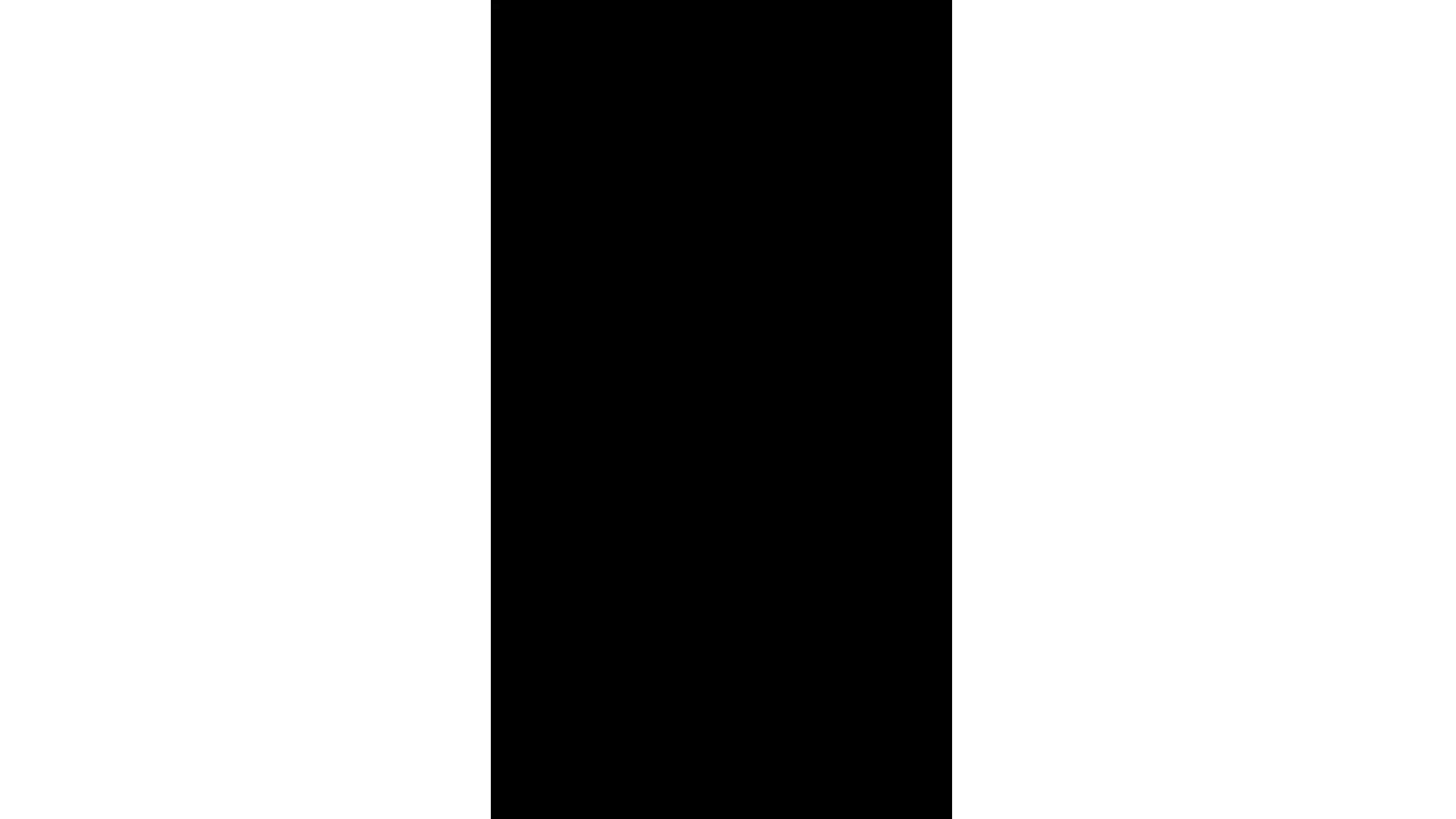

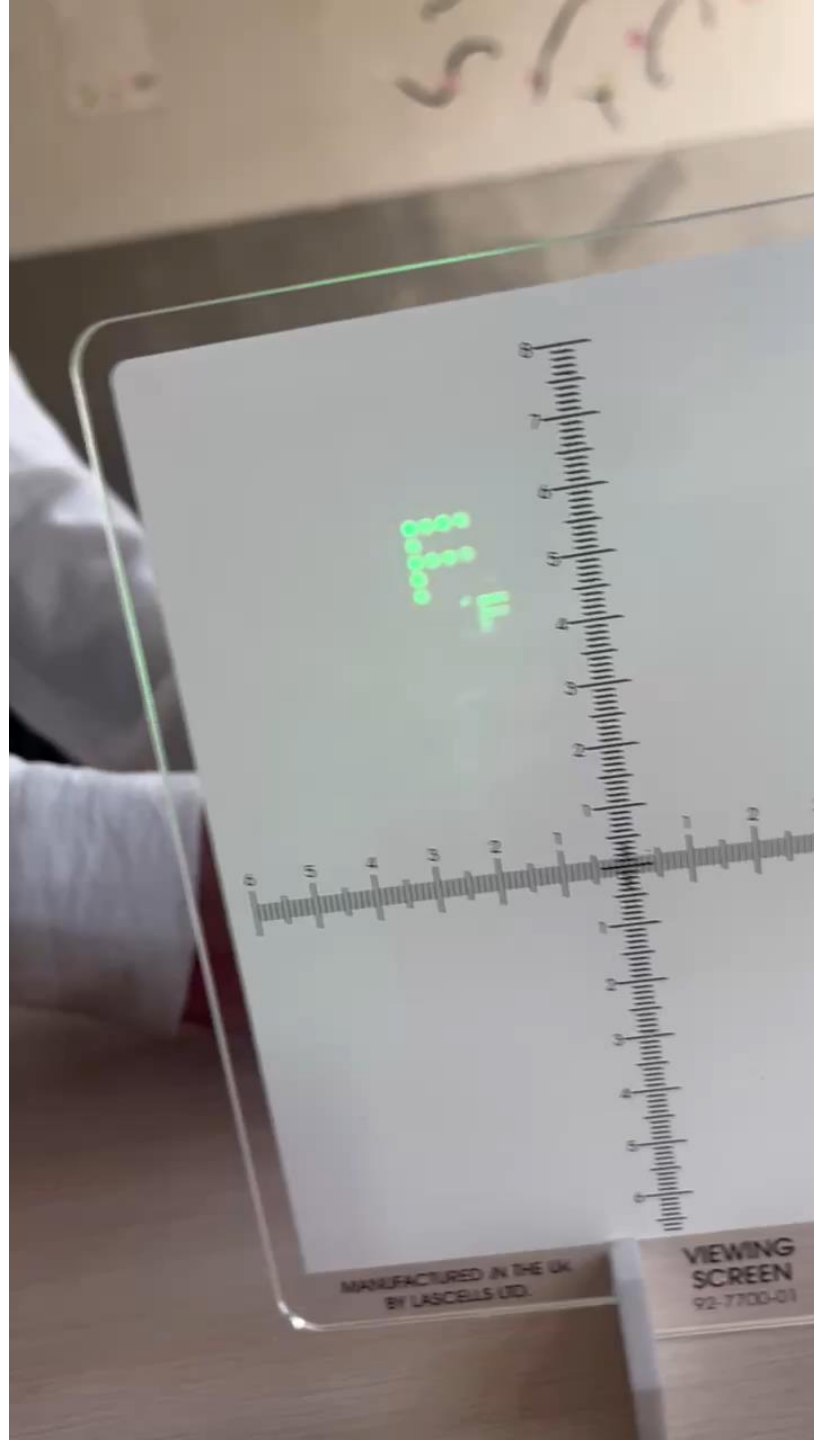

Պատկերի ստացումը

Պարզվում է, որ առարկայի պատկերի բնույթը կախված է առարկայի և ուսանյակի փոխդասավորությունից: Փոփոխելով դրանց միջև եղած հեռավորությունը ստանում ենք առարկայի պատկերը փոքրացրած կամ մեծացրած, իրական կամ կեղծ, ուղիղ կամ շրջված:

MANUFACTURED IN THE UK
BY LASCELLS LTD.

VIEWING
SCREEN
92-7700-01

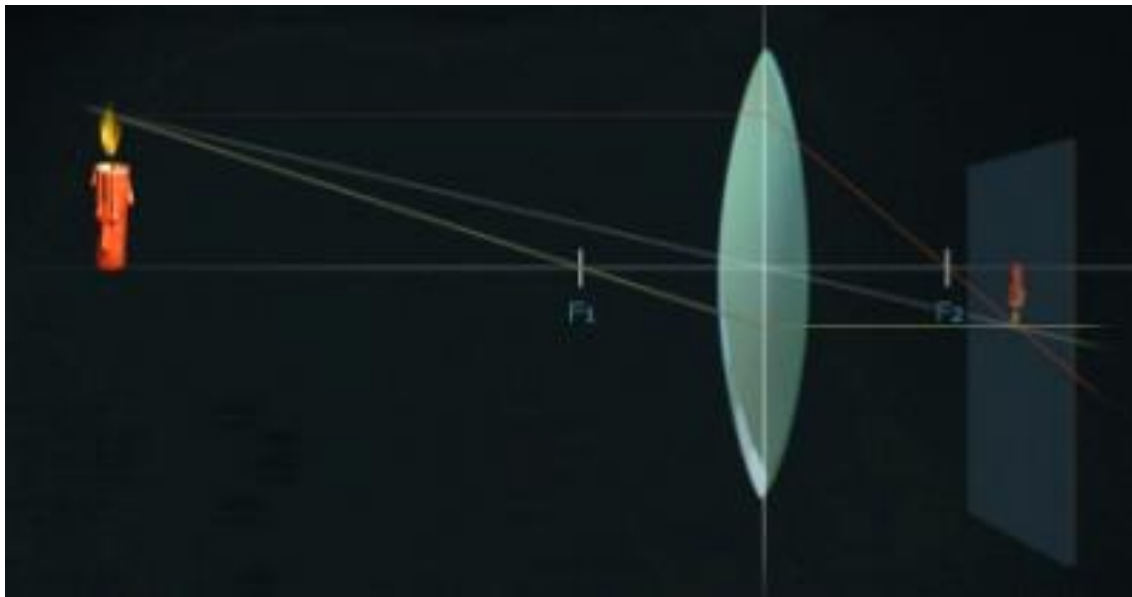
**Ցանկացած կետի պատկերը ստանալու համար 2 ճառագայթ
բավարար է: Տվյալ կետից դուրս եկող անսահման
ճառագայթներից ընտրում ենք նրանք, որոնց ընթացքն
առավել պարզ է: Այդ ճառագայթներն են՝
1. ուսպնյակի կենտրոնով անցնող ճառագայթը
2. ուսպնյակի վրա գլխավոր օպտիկական առանցքին
զուգահեռ ընկնող ճառագայթը**

**Կառուցենք B կետի պատկերը: Տանենք 2 ճառագայթ, առաջինը
ուսպնյակի գլխավոր օպտիկական առանցքին զուգահեռ, իսկ մյուսը՝
նրա կենտրոնով: Այդ ճառագայթների հատման B1 կետը կլինի B կետի
պատկերը: Ստացված A1B1 հատվածը AB առարկայի պատկերն է:**

Եթե ոսպնյակը հավաքող է և առարկայի
հեռավորությունը մինչև ոսպնյակ 2 անգամ
գերազանցում է ոսպնյակի կիզակետային
հեռավորությանը

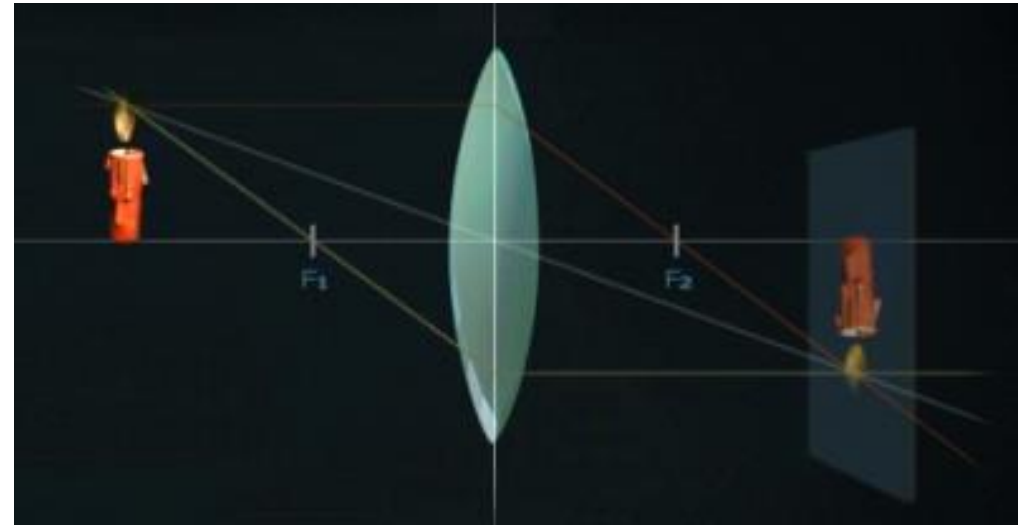

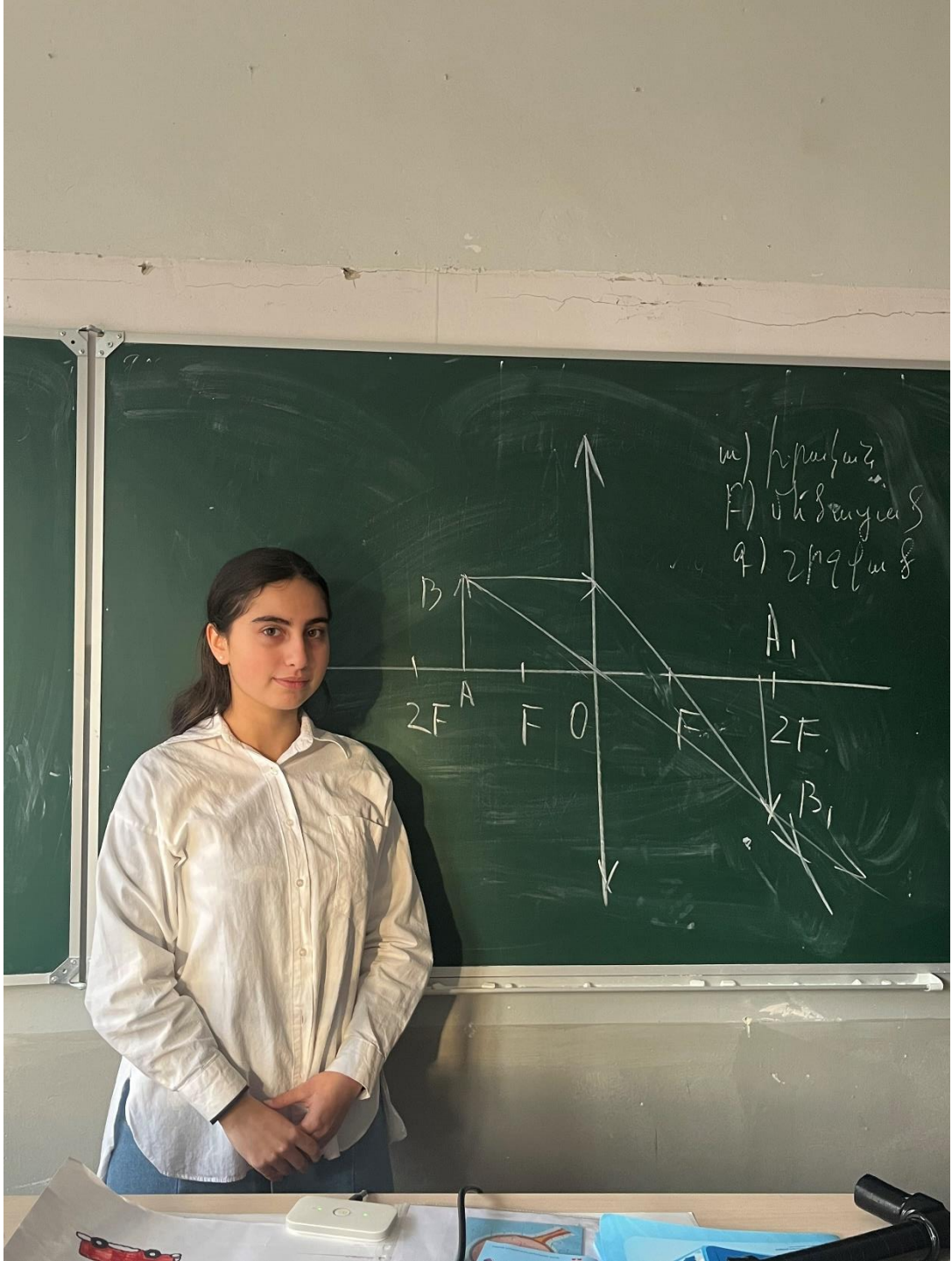
- Տեսնում ենք, որ եթե առարկան գտնվում է հավաքող ոսպնյակի կրկնակի կիզակետի հետևում, ապա նրա պատկերը լինում է ա)իրական, բ)փոքրացած, գ)հակադարձ

Եթե AB առարկան գտնվում է ոսպնյակի կիզակետի և դրա կրկնակի կիզակետի միջև

Այս դեպքում պատկերը լինում է

- իրական,
- մեծացած,
- հակադարձ

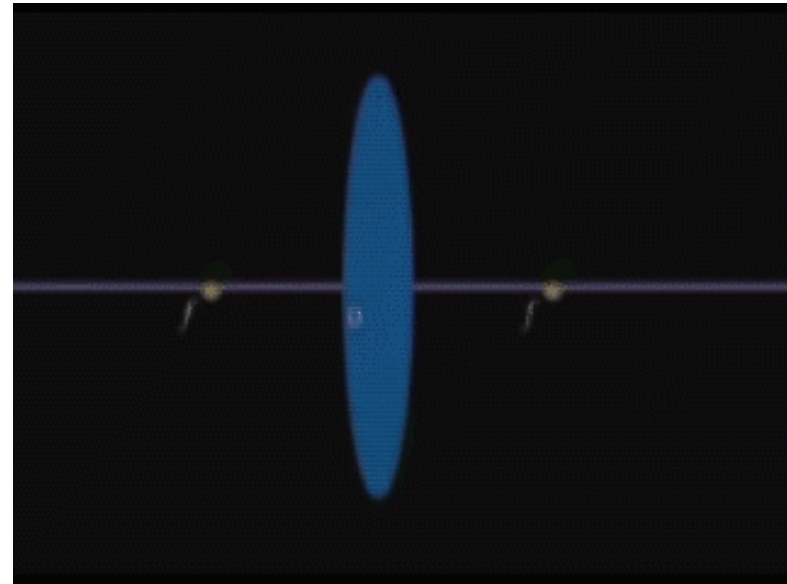

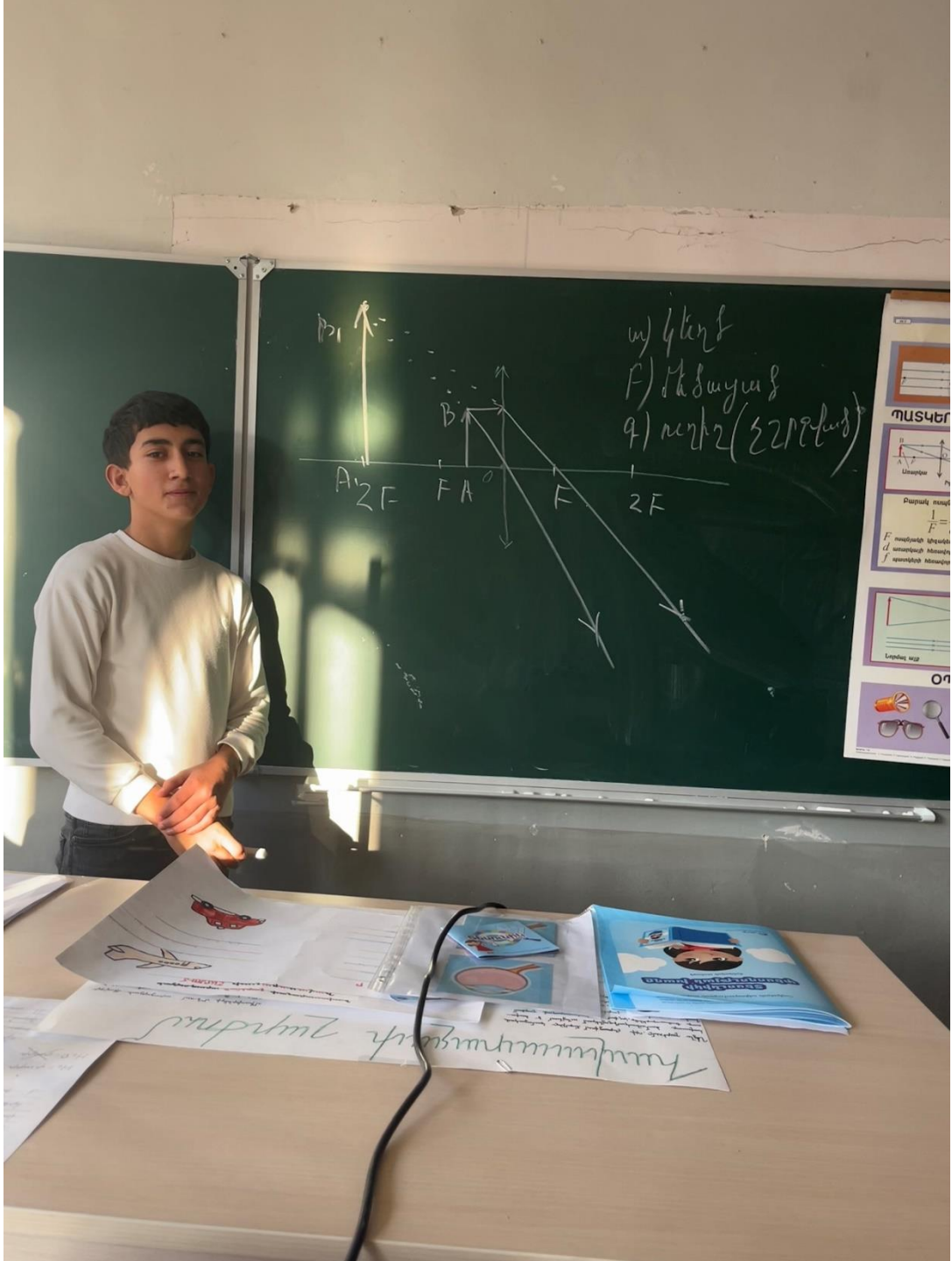

Եթե առարկան գտնվում է ոսպնյակի և նրա կիզակետի միջև

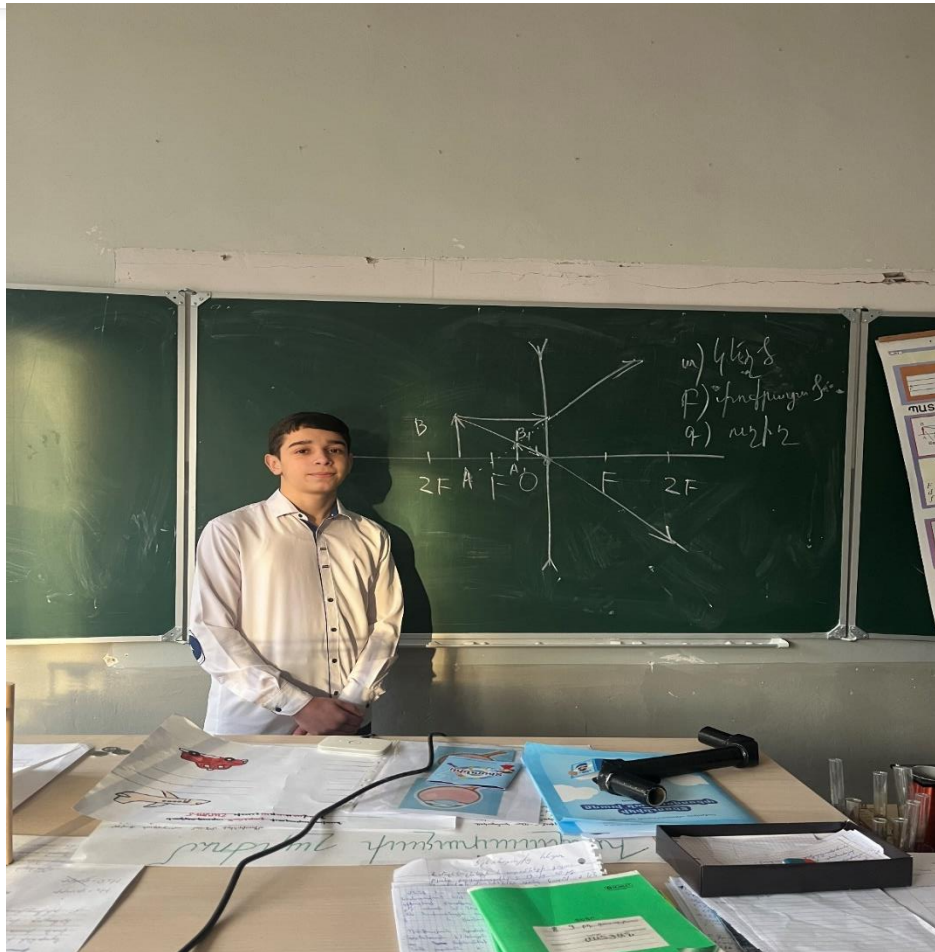
Այս դեպքում պատկերը լինում է

- Կեղծ
- Մեծացած
- Ուղիղ

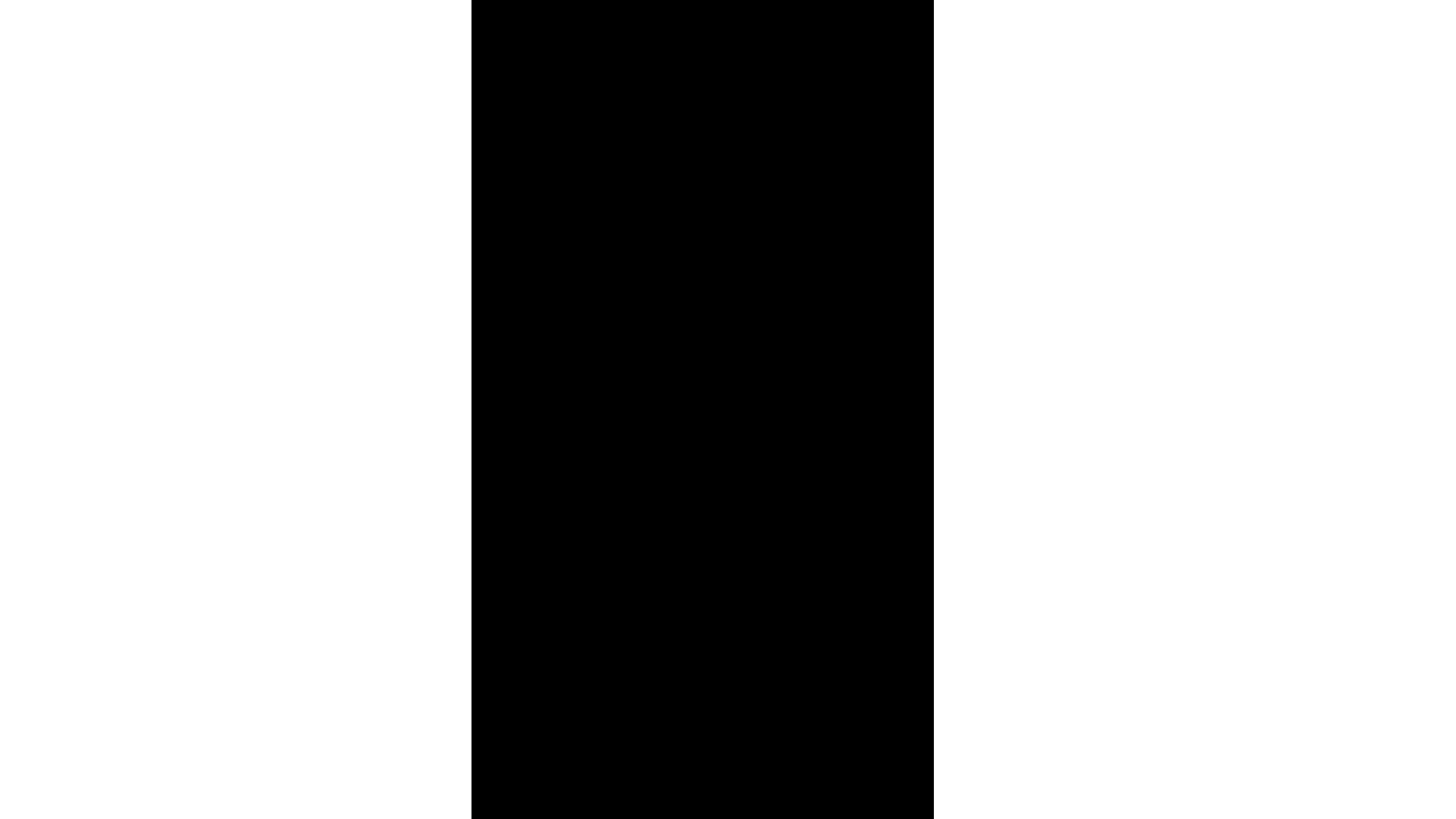
Ցրող ոսպնյակը առարկայի բոլոր դիրքերում տալիս է կեղծ, փոքրացած և ուղիղ պատկեր

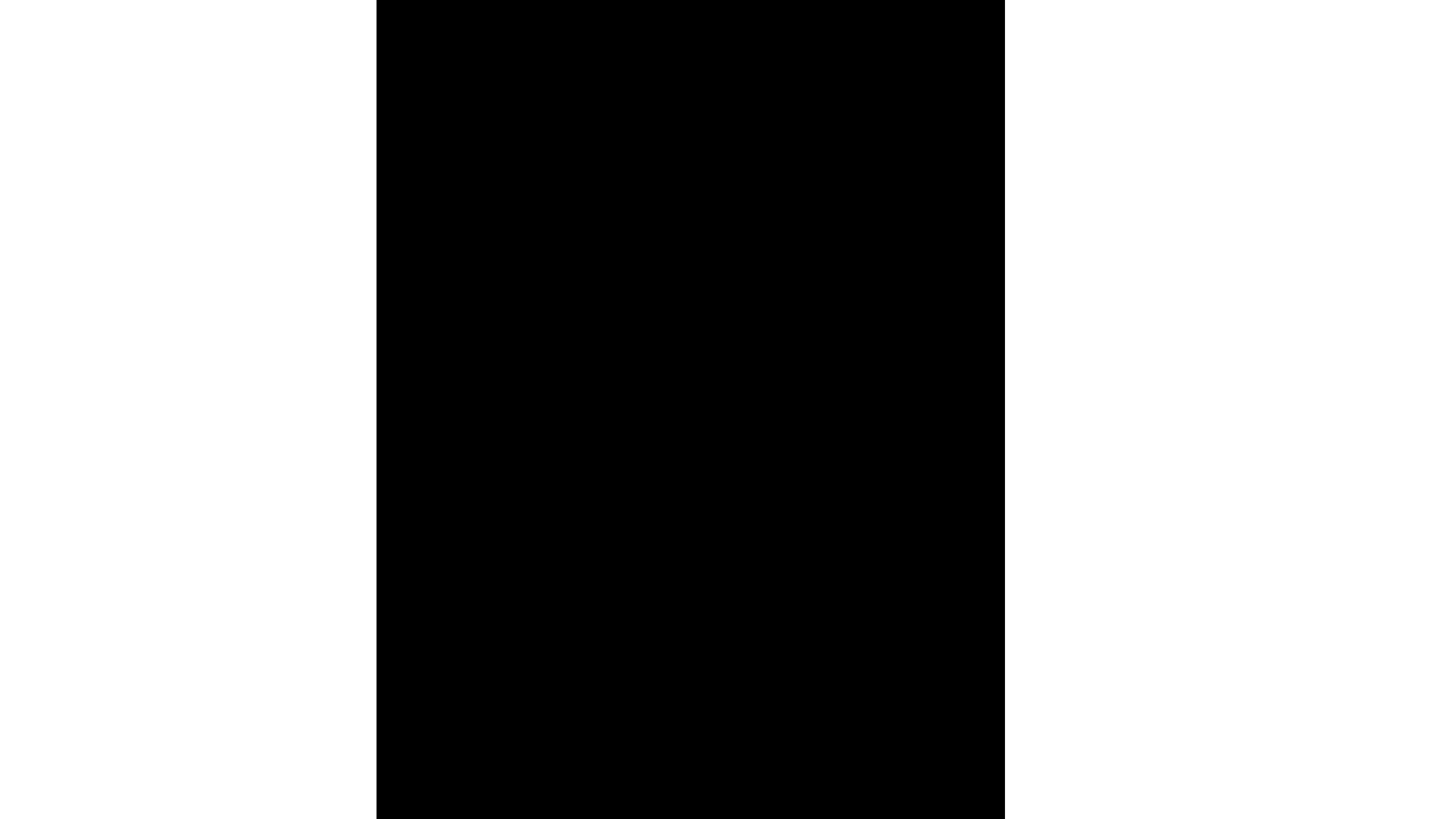

Ախտորոշում

Ճիշտ և անսխալ ախտորոշումներ կատարելու համար հարկավոր է կատարել համապատասխան հետազոտություններ: Կարճատեսության աստիճանի որոշում, աչքի չափումներ, ներակնային ճնշման ստուգում, Ակնադիտային ստուգում և տեսադաշտի որոշում:

Ձայնի և հպման դերը

Ձայնը կարևորագույն ազդանշաններից է, որը օգնում է տեսողության հանգարումներ ունեցող անձանց որոշել շրջակա միջավայրում այս կամ այն առարկայի գտնվելու վայրը:

Ջպումը հաղորդում է մանրամասն ինֆորմացիա չափի, ձևի, ջերմաստիճանի ու այլ հատկությունների վերաբերյալ: Սակայն ոչ բոլոր առարկաները կարելի է շոշափել:

Շփումը մարդկանց հետ

Տեսողական խանգարումներ ունեցող մարդկանց հետ հաճախ դժվար է լինում հաղորդակցվել: Որոշ դեպքերում ստեղծվում է անհնար իրավիճակ կույր մարդկանց հետ հաղորդակցվելու ընթացքում, ինչը և ստեղծում է հաղորդակցման խոչընդոտներ:

Կույրերն ու թույլ տեսողություն ունեցողները շրջապատը ճիշտ ընկալման նպատակով հիմնականում հենվում են այլ զգայարանների վրա՝ լսողության, շոշափելիքի, համի, հոտառության:

ԿՈՆՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մանկական կոնրոլթյան պատճառ կարող են հանդիսանալ հղիության այնպիսի պայմանները, օրինակ՝ բնածին կարմրախտի համախտանիշը: Բորոտությունը և օնխոցերկոզը զարգացող երկրներում առաջացրել են կոնրոլթյուն մոտ 1 մլն մարդկանց մոտ: Հին ժամանակներում կոնրացումը օգտագործվել է որպես վրեժխնդրության և խոշտանգումների գործիք՝ նպատակ ունենալով զրկելու անձին աշխարհի հետ փոխկապակցվելու, լիովին անկախ գործելու հնարավորությունից:

ԲՈԼԺՄԱՆ միջոցները

Տեսողության կորստի դեպքերի 80%-ը հնարավոր է կանխարգելել կամ բուժել դեղորայքի միջոցով: Բացի բժշկական օգնությունից գոյություն ունեն նաև տարբեր այլ միջոցներ, որոնցից են՝ տեղեկությունների տրամադրումը, վերականգնողական բուժումը, ուսուցումը:

Տեսողության հիգիենա

- Անհրաժե՛շտ է տեսողության լարում պահանջող աշխատանքը պարբերաբար ընդհատել և հանգստացնել աչքերը
- Չպե՛տք է երկար հեռուստացույց դիտել կամ աշխատել համակարգչով
- Պե՛տք է գրել և կարդալ լավ լուսավորվածության պայմաններում: Չափից ավելի պայծառ կամ աղոտ լույսը կարող է վնասել աչքերը
- Չի՛ կարելի գրել կամ կարդալ չափից ավելի կռանալով գրքի կամ տետրի վրա: Աչքից հեռավորությունը պետք է լինի 25 սմ
- Գրելիս լույսը պետք է ընկնի այնպես, որպեսզի ձեռքը ստվեր չգցի աշխատանքային մակերեսի վրա: Աջ ձեռքով գրելիս՝ ձախ կողմից, իսկ ձախ ձեռքով գրելիս՝ աջ կողմից:
- Չի՛ կարելի կարդալ պառկած վիճակում կամ շարժվող տրանսպորտում

Աչքի վարժանքներ

1. Արագ թարթելք աչքերը...
2. Աչքերը փակելք՝ ամուր սեղմելով 1-4 վայրկյան, բացելք և նայելք հեռու կետի:
3. Պարզում ենք մեր ցուցամատը, նայում ենք ցուցամատին, ցուցամատը թեքում ենք վերև, ներքև, աջ կամ ձախ՝ նույն ուղղությամբ շարժելով աչքերը:
4. Աչքերը պտտում ենք աջից ձախ , այնուհետև՝ ձախից աջ:

Աչքի խնամք

1. Եթե աչքերիդ ձեռք ես տալու՝ ձեռքերդ լվա:
  2. Եթե աչքերդ չոր են կամ քոր են գալիս, դրանք լվա սառը ջրով և մի տրորիր:
  3. Օրական 20 րոպեից ավել բջջային հեռախոս կամ հեռուստացույց մի օգտագործիր:
  4. Էկրան գործածելիս այն պետք է լինի աչքերիցդ 30-35 սմ հեռու:
  5. Ուշադիր եղիր, որ սենյակում բավարար լույս լինի: Այդպես աչքերդ չեն լարվի:
- ...

Կոնկրետ բուժման համար անհրաժեշտ են հետևյալ մեթոդները.

- Լազերային շտկում
- Վիրաբուժական միջամտություն
- Ոսպնյակների իմպլանտացիա
- Ամբողջությամբ ոսպնյակի փոխարինում
- Կերատոպլաստիկա

Պերիոսկոպ

- Հունարեն՝ պերիոսկոպե ,նայում եմ շուրջս:
- Պերիոսկոպը օպտիկական սարք է, որը ծառայում է սուզանավերից, տանկերից, խրամատներից, տարբեր թաքստոցներից նայելու համար:

**Իմ դասընկեր Գևորգի և ՏՀՏ-ի իմ թիմակիցների հետ, մենք ստեղծել ենք ակնոցի գեղեցիկ մոդելներ՝ հարմար, նուրբ, կրեատիվ, հետաքրքիր լոգոներով, քանի որ դպրոցական երեխաները դժվարությամբ են հարմարվում ակնոցներին և ինչ-ինչ պատճառներով չեն կրում:
Իսկ դա կներկայացնենք մեր հաջորդ նախագծային աշխատանքի ժամանակ:**

Շարունակելի...

Գիտնականները 9 հետաքրքիր փաստ են գտել աչքերի մասին

1. Շագանակագույն աչքերն իրականում կապույտ են՝ շագանակագույն պիգմենտի տակ: Այսօր նույնիսկ կատարում են պրոցեդուրաներ, որոնք աչքերին վերադարձնում են նախկին կապույտ գույնը:
2. Աշխարհում ամեն 12-րդ տղամարդը դալտոնիկ է:
3. Մեր աչքի խնձորակները նույն չափսի են, ինչ ծնվելուց և երբեք չեն փոխվում:
4. Մենք իրականում ընկալում ենք սպեկտրի միայն 3 հատված (կարմիր, կապույտ և կանաչ), իսկ մնացած գույները ընդամենը դրանց համադրություններն են:
5. Մեր աչքերը ամեն վայրկյան կենտրոնանում են ավելի քան 50 բանի վրա:

6.Շիզոֆրենիան կարելի է ախտորոշել 98,3% ճշգրտությամբ աչքերի շարժման պարզ թեստի օգնությամբ:

7.Տիեզերագնացները չեն կարող արտասվել տիեզերքում ձգողականության ուժի բացակայության պատճառով:Արցունքները ուղղակի հավաքվում են փոքրիկ կաթիլի մեջ և մռմռացնում աչքերը:

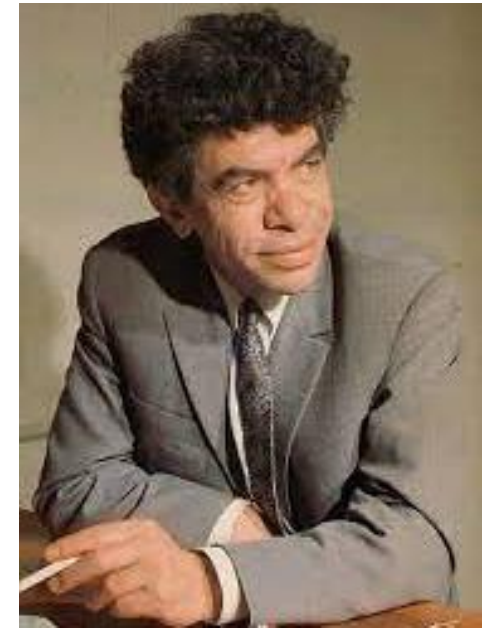
8.Մարդիկ և շները աշխարհում միակ արարածներն են, որոնք փնտրում են տեսողական կոնտակտ, հուշում գտնելու նպատակով:

9.Կանանց մոտ 2% -ը օժտված են հազվագյուտ գենետիկական մուտացիայով՝ ցանցաթաղանթի հավելյալ անոթի տեսքով:

**Ինտելեկտուալ խաղ
<https://learningapps.org/display?v=pwcvp0nzn23>**

Դու իմ աչքերին այդպես մի նայիր,
Նրանք քեզ ոչինչ, ոչինչ չեն ասի.
Նրանց մեջ լույս կա, պետք է թարգմանել,
Միայն թե զգույշ, հոգատար սիրով,
Աչքերս հոգսեր շատ ունեն:
Բայց չէ, մեկ-մեկ ել աչքերիս նայիր,
Նրանք քեզ երբեք, երբեք չեն խաբի,
Նրանք քո դեմքին ժպիտ տեսնելու համար են ծնվել...

Պարույր Սևակ

Սիրելի՛ ուսուցիչներ, աշակերտներ, պահպանե՛ք Ձեր
աչքի լույսը:
Թող Ձեր աչքերից միայն ժպիտ և լույս ճառագեն...
Առողջ եղեք...

Շնորհակալություն